

Socialutskottets yttrande

1981/82:1 y

om målsättningen för alkoholpolitiken

Till skatteutskottet

Skatteutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1981/82:2243 av Elver Jonsson (fp) och Kerstin Sandborg (fp), såvitt avser yrkande 1.

I motionen yrkas, såvitt nu är i fråga, att riksdagen skall ge regeringen till känna vad i motionen anförs om målet för alkoholpolitiken. Motionärerna anför i denna del bl. a. att en preciserad målsättning för hur snabbt alkoholkonsumtionen skall sjunka är nödvändig för att alkoholpolitiken skall kunna fungera i ett mer långsiktigt perspektiv. En sådan målsättning kan inte bara gälla den registrerade försäljningen av alkohol utan måste avse den verkliga totalkonsumtionen. Då denna inte kan beräknas exakt får det accepteras att målformuleringen innehåller en ungefärlig konsumtionssiffra. Motionärerna har stannat för att som målsättning föreslå att den verkliga totalkonsumtionen av alkohol skall minskas med en tredjedel på ett årtionde, vilket innebär en årlig minskning med ca 4 % under perioden 1982—1992.

Utskottet

Skatteutskottet behandlade i sitt av riksdagen godkända betänkande SkU 1975/76:64 frågan om alkoholpolitikens fortsatta inriktning. Utskottet uttalade därvid bl. a. (s. 4) att det enligt utskottets uppfattning var av stort värde att alkoholfrågorna i fortsättningen infogades i sitt sammanhang och att ett klart mål uppställdes för en flerårig insats syftande till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket.

I proposition 1976/77:108 om alkoholpolitiken gav emellertid dåvarande socialministern uttryck åt tveksamhet vad gällde de praktiska möjligheterna att uppställa ett preciserat mål för sänkningen av alkoholkonsumtionen. Han anförde följande (s. 16).

Jag lägger här fram förslag till åtgärder som syftar till en sådan begränsning av den totala alkoholkonsumtionen som kan bidra till att alkoholmissbruket trängs tillbaka och alkoholskadorna därmed motverkas. Insatser av detta slag kan dock få genomslagskraft först på något längre sikt. Det bör vidare understrykas att en utveckling i den riktning som jag förordar tillfälligt kan avbrytas, varvid nya åtgärder får prövas. Mot denna bakgrund har jag funnit att någon i fråga om mängd och tid bestämd plan för en sänkning av alkoholkonsumtionen inte är möjlig.

I flera motioner föreslogs dock att man skulle upprätta tidsplaner med begränsningsmål för den totala alkoholförbrukningen. Socialutskottet,

som avgav yttrande till skatteutskottet över bl. a. nämnda motioner, erinrade om uttalandet i propositionen om att någon i mängd och tid bestämd plan för en sänkning av alkoholkonsumtionen inte var möjlig. Socialutskottet förklarade sig dela denna uppfattning. Vidare uttalade utskottet att det är en mycket komplicerad process att ändra ett invariant dryckesmönster och att man endast genom en långsam och kanske tidvis ojämn utveckling torde kunna få till stånd en mera påtaglig sänkning av konsumtionen (SoU 1976/77:4 y s. 4).

När frågan härefter behandlades i skatteutskottet konstaterade detta socialministern i propositionen anslutit sig till den av skatteutskottet tidigare uttalade målsättningen men inte ansett det möjligt att genomföra en i fråga om tid och mängd bestämd plan för en sänkning av alkoholkonsumtionen. Beträffande motionsyrkandena anförde skatteutskottet följande (SkU 1976/77:40 s. 74).

Enligt utskottets bedömning föreligger det inte någon motsättning mellan den av utskottet formulerade och av såväl socialministern som vissa motionärer godtagna målsättningen för alkoholpolitiken och de övriga yrkandena i frågan, mer än vad gäller kraven på preciserade delmål för sänkning av alkoholkonsumtionen. För att kunna sänka den totala alkoholkonsumtionen torde fordras samordning av flera olika insatser. Utskottet vill här peka på behovet av information, på utnyttjandet av prissättningsinstrumentet och på en övervakning av hur konsumtionen av drycker med olika alkoholhalt inbördes kan styras. Det är inte utskottets uppgift att närmare precisera behövliga insatser för att under en följd av år begränsa den totala alkoholkonsumtionen, utan utskottet utgår ifrån att detta blir en uppgift för socialstyrelsen. Utskottet finner alltså inte skäl ändra sin tidigare uttalade målsättning och avstyrker de här behandlade motionsyrkandena i den mån de inte är tillgodosedda genom vad utskottet anført.

Riksdagen anslöt sig till skatteutskottets förslag.

Beslutet innebar, såvitt nu är i fråga, ett klart ställningstagande för en långsiktig alkoholpolitik som syftar till att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen och till att komma till rätta med alkoholmissbruket (jfr prop. 1981/82:143 s. 7). Med hänsyn till skatteutskottets ovan återgivna uttalande måste beslutet emellertid även ses som en bekräftelse på det principiella önskemålet om ett klart mål för en flerårig insats i syfte att begränsa alkoholkonsumtionen.

Socialutskottet kan för sin del se vissa fördelar med att i likhet med vad som föreslås i den nu aktuella motionen uppställa en tämligen preciserad målsättning för en minskning av alkoholkonsumtionen. Det skulle t. ex. innebära en klar markering av att konsumtionsminskningen inte endast skall ses som ett allmänt önskemål från statsmakternas sida utan som en bestämd viljeinriktning. Den psykologiska betydelsen härav bör inte underskattas. En målsättning av detta slag skulle dock ställa ökade krav på en sammanhållen planering och uppföljning av alkoholpolitiken.

Att man med vissa tidsintervall tvingas stanna upp och undersöka effek-

ten av vidtagna alkoholpolitiska åtgärder kan också vara positivt. En sådan regelbunden omprövning är ägnad att leda till en mera kritisk granskning av den politik som förts och en mera förutsättningslös diskussion av de fortsatta åtgärderna.

I motionen framhålls vidare att den åsyftade minskningen måste gälla den verkliga totalkonsumtionen och inte endast den registrerade försäljningen. Utskottet vill understryka det nu sagda. Härav följer att en uppföljning av den beslutade målsättningen också måste spegla förändringarna i den verkliga totalkonsumtionen.

Som framgår redan av motionen är emellertid möjligheterna att mäta den verkliga totalkonsumtionen minst sagt bristfälliga. Det räcker härvidlag att peka på svårigheterna att få en uppfattning om hembrännings omfattning. Att bestämma totalkonsumtionens storlek måste således i stor utsträckning bli fråga om uppskattningar där olika uppfattningar kan göra sig gällande. Än större blir osäkerheten om det gäller att avgöra om det skett mindre förändringar i totalkonsumtionen.

Utskottet vill i det sammanhanget framhålla vikten av att det utvecklas bättre metoder för studier av totalkonsumtionen och förändringar däri. Riksdagen måste få ett bättre underlag för sina allmänna alkoholpolitiska ställningstaganden.

I avvaktan på utveckling av bättre metoder för att studera och följa totalkonsumtionen vill socialutskottet ifrågasätta om det är meningsfullt att redan nu uppställa en så preciserad målsättning för en konsumtionsminskning som motionärerna föreslår. Detta hindrar inte att man bör sträva mot en avsevärd konsumtionsminskning under den närmaste tioårsperioden. Det innebär främst att behovet av alkoholpolitiska åtgärder får bedömas med hänsyn härtill och att man vid periodens slut bör försöka genomföra någon form av analys av de förändringar som skett. Man bör däremot enligt socialutskottets uppfattning inte redan nu binda sig för en preciserad siffra. En första förutsättning för att bestämma en till tid och mängd preciserad målsättning för minskning av alkoholkonsumtionen bör således vara att man kan fastställa och löpande följa även mindre förändringar i konsumtionsnivå och konsumtionsmönster. Med hänsyn härtill bör motionsyrkandet inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 april 1982

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Karl Leuchovius (m), Rune Gustavsson (c), Evert Svensson (s), Mårten Werner (m), Kjell Nilsson (s), Karin Israelsson (c), Kersti Swartz (fp), Anita Bråkenhielm (m), Stig Alftin (s), Gunhild Bolander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s) och Georg Karlsson (s).

